

HORTOBÁGY TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEINEK EREDMÉNYEI ÉS HATÁSAI

MARTONNÉ ERDŐS KATALIN – VASVÁRI MÁRIA

RESULTS AND IMPACTS OF
TOURISM DEVELOPMENTS IN HORTOBÁGY

Abstract

This paper highlights the spectacular expansion of tourist attractions of the Hortobágy National Park after millennium which were achieved by European and home competition supports. The tourists' demand that is booming by the development of infrastructure of presentation and ecotourism was examined and there were looked into its favourable and unfavourable effects for the central settlement of the National Park which is Hortobágy. There are also pointed at those opportunities how to aid the tourists to stay longer and how to raise the local inhabitants' proceeds.

Keywords: Hortobágy National Park, Hortobágy village, development, tourist offer and demand

Bevezetés

A turisztikai trendek egyöntetűen jelzik az ökoturisztikai kereslet dinamikus növekedését. Jóllehet 2002-ben a WTO az ökoturizmus részesedését mindössze 1%-ra becsülte a teljes turistaforgalomból, az 1990-es évtizedtől az ökoturizmusban résztvevők száma 20–34%-os növekedést mutatott a világturizmus 4%-os átlagával szemben (www.portal.agr.unideb.hu).

Kontinensünkön a nemzeti parkok keresletnövekedése elsősorban az Európai Unióba újonnan belépőknel várható, mivel a régi tagállamokban jóval nagyobb piaci szegmenst vonzanak. Míg 2008-ban például Anglia, Wales és Skócia 15 nemzeti parkjában közel 65 millió turistát regisztráltak (www.nationalparks.gov.uk/visiting), Magyarország a fogadási feltételek tekintetében már Csehországgal, Szlovákiával szemben is versenyhátrányba került (www.kvvm.hu, 2005).

A nemzeti parkjaink felé irányuló turisztikai kereslet elégtelen voltát a szakemberek alapvetően az eladható, azaz megfelelő minőségű ökoturisztikai termékek hiányával magyarázták (MICHALKÓ G. 2004). Az ezredforduló után bővülő ütemben megvalósuló, nemzeti parki területekre koncentrálódó ökoturisztikai fejlesztéseknek köszönhetően a kedvező irányú változás már hazánkban is tetten érhető. A bővülő turisztikai kínálat egyértelműen visszatükröződik a növekvő turisztikai keresletben. A nemzeti parkok igazgatóságai által regisztrált vendégforgalom 2000 és 2009 között 153,9%-os növekedést mutatott (www.termeszetvedelem.hu). Ugyanakkor a látogatók száma 2009-ben (1 386 589 fő) még mindig nagyságrendekkel alacsonyabb az ökoturizmusban élenjáró országokéhoz képest.

E cikk keretében a legrégebbi alapítású, legismertebb Hortobágyi Nemzeti Park és Hortobágy település turisztikai kínálatának és vendégforgalmának fejlődését a Széchenyi Terv, a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez kapcsolódó fejlesztések hatásaira koncentrálni mutatjuk be.

Kutatási módszerek

Kutatásunkat a szekunder források összegyűjtésével és tanulmányozásával kezdtük. A szakirodalmi áttekintést a témához kapcsolódó kiadványokra, a HNPI évi jelentéseire, fejlesztési terveire alapoztuk, s felhasználtuk a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisát is.

2010 tavaszán és nyarán több alkalommal kérdőíves felmérést végeztünk Hortobágy lakosságának (83 fő), illetve az oda érkező turisták (101 fő) körében. Jóllehet a kérdőíves felmérés nem tekinthető reprezentatívnak, a kapott válaszok alapján leszűrhetők bizonyos következtetések. A helyi lakosok esetében elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire tájékozottak a fejlesztésekkel kapcsolatban, hogyan értékelik Hortobágy turisztikai adottságait, s hogyan ítélik meg a turizmus településre gyakorolt hatásait. A turistákat a legnagyobb forgalmú helyszíneket felkeresve kérdeztük meg. A kérdőívek kiértékelésével a turisztikai kínálat elemeinek értékelése mellett, az attrakciók és az új fejlesztések ismertségére, a turisták tartózkodási idejére, az igénybe vett szálláshelyekre, az utazási döntést meghatározó momentumokra stb. is választ kaphattunk. Munkánkat a Madárkórház Alapítvány vezetőjével és a Hortobágyi Nemzeti Park egyik képviselőjével készített interjúk is segítették.

A Hortobágyi Nemzeti Park és Hortobágy település turisztikai kínálata

A kínálat alakulása az ezredforduló előtt

A hortobágyi pusztát és részben a Tisza-tavat is magába foglaló Hortobágyi Nemzeti Park (továbbiakban HNP) adottságainál fogva rendelkezik szinte minden olyan érdekes és egyedi vonzerővel, amelyeknek köszönhetően egy-egy terület keresett (öko)turisztikai célponttá válhat. Kedvező adottságait azonban a rendszerváltásig csak szerény mértékben tudta kihasználni, jóllehet számos turisztikai termék, illetve tevékenység már az előző évtizedekben is jelen volt.

A hortobágyi táj turisztikai kínálatának alapelemeit olyan, a pástorkodáshoz kapcsolódó kultúrtörténeti értékek, gazdálkodási hagyományok és rendezvények jelentették, mint a Kilenclyükű híd és a mellette álló hortobágyi Nagycsárda, vagy a Hortobágyi Hídvásár. A turisták valójában csak az 1960-as években fedezték fel a „Pusztát”. Például 1965-ben rendezték meg először a Hortobágyi Lovasnapokat, s azóta fogad látogatókat a Pásztormúzeum is (www.hnp.hu).

A nemzeti park megalakulását követően 1973-tól megindulhattak az értékmentést és -bemutatást szolgáló beruházások. Az első nagyszabású feladat az Egyek–Pusztakócsi mocsárrendszer rehabilitációja volt, ahol létrejött a HNP első tanösvénye. Későbbiekben a kínálat tovább bővült a szikes puszták értékeit bemutató létesítményekkel: Meggyes és Patkós csárda, Szálkahalmi bemutatóház, hortobágyi Körszín, Nagyiváni Tájház, Nyugati Fogadó Galériája.

A rendszerváltás évtizedében jött létre a hortobágyi állatfajokat és állattartást bemutató – a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Nonprofit Kft. által üzemeltetett – Pusztai Állatpark és a Madárkórház Alapítvány égisze alatt működő Madárkórház. Fontos állomás volt a nemzeti park történetében, hogy egyes részei 1979-től a ramsari egyezmény hatálya alá kerültek, illetve a park 1999-ben felkerült az UNESCO Világörökségi listájára (www.hnp.hu).

A Hortobágyon éjszakázóknak évszázadokon át a csárdák biztosítottak szállást. Az 1960-as évektől beinduló vendégforgalom a tranzitjelleg miatt nem járt együtt a szállásférőhelyek jelentős bővülésével. Az 1990-es évek elején is mindössze 295 alacsony színvonalú férőhelyet tartottak számon a településen. Nagy előrelépést jelentett az Epona – jelenleg Hortobágyi Club Hotel néven működő – Lovasfalu létrejötte 1992-ben, amely kiváló hátteret szolgáltatott a Máta Méneshez kapcsolódó lovasturisztikai kínálat megteremtéséhez.

A kínálat alakulása az ezredfordulótól napjainkig

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának (továbbiakban HNPI) szakemberei a pályázati lehetőségek bővülésével időről-időre aktualizálták a fejlesztési elképzeléseiket. A jól megfogalmazott elképzeléseknek és hatékony pályázati tevékenységnek köszönhetően a HNPI és a turizmusban érdekelt más szolgáltatók többféle forrásból jutottak nagy összegű támogatáshoz. A beruházások döntően a Széchenyi Tervből, a Nemzeti Fejlesztési Tervből és az Új Magyarország Fejlesztési Tervből valósultak/valósulnak meg (*1. táblázat*). Az ökoturisztikai fejlesztések mellett a nemzeti park fajvédelmi-, élőhely- és tájrehabilitációs tevékenységét segítették a LIFE-Nature (2001–2006), a LIFE+Program (2007–2013), a KAC (1999–?) és a KEOP pályázatokkal elnyert támogatások, de sikerrel pályáztak kutatásra, a turizmust is segítő rendezvények szervezésére, ismeretterjesztést illetve környezeti nevelést szolgáló kiállításokra, kiadványok és tájékoztató táblák készítésére is. A HNPI projektjeihez az önerőt a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, illetve jelenleg a Vidékfejlesztési Minisztérium mint közreműködő partnerek biztosították/biztosítják.

A HNPI legjelentősebb létesítménye, a többlépcsős beruházással megvalósult Látogatóközpont és Kézműves Udvar volt, amely teljes kapacitással 2008-ban kezdte meg működését (*1. táblázat*). A többfunkciós épületben információs iroda, multimédiás kiállító tér, szakmai találkozók, konferenciák megrendezésére és oktatásra alkalmas termek, kézműves udvar és az ajándékbolt is helyet kaptak.

A HNP bemutató helyeinek kiállításai is időről-időre megújultak, bemutatói eszközei modernizálódtak. A Pásztor múzeum új kiállítása a Pásztorvilág a Hortobágyon 2006-tól várja a látogatókat (www.nemzetipark.gov.hu). A Hortobágyi Körszín is szinte minden évben szolgált újdonságokkal. A Nyugati Fogadó Galériája 2002-ben, a Szálkahalmi bemutatóház 2002-ben és 2007-ben kapott új arculatot.

2011 nyarára fejeződött be „A történelem országútján tematikus csárdaútvonal a Hortobágyon keresztül” projekt. Ennek keretében újult meg a hortobágyi Nagycsárda, amely a vendéglátás korszerűsítése mellett a csárda történetét bemutató kiállítással és információs ponttal is bővült. Szekérállással, gémeskúttal gazdagodott a Kadarcsi csárda, amelynek épületében a csárdák történetével és a betyárvilág életével ismerkedhetnek meg a látogatók. A Meggyes csárda legújabb látványossága a kuriózumnak számító négygémű gémeskút (www.kvvm.hu, www.hnp.hu).

Eredeti környezetben a közvetlen ismeret- és élményszerzést szolgálják a nemzeti park bemutató területei. Ilyen a Hortobágy-halastavi bemutató terület, amelyet Közép-Európa legnagyobb halastó-rendszeréhez kapcsolódóan alakítottak ki. A fő attrakciót az itt megpihenő, táplálkozó madarak jelentik, de a tavak a halastavak ökoszisztémájának a bemutatására is kiválóan alkalmasak, s gátakkal együtt egyedi tájképi élményt nyújtanak (BENKHARD B. – HALASI-KOVÁCS B. 2008). Értékeinek bemutatását elsőként a 2000-ben kialakított Öregtavi tanösvény szolgálta. A Széchenyi Terv támogatásával valósult meg 2007-re a Hortobágy-halastavi kisvasút felújítása és vasúti járművek beszerzése, vasúti kocsiszín, indítóállomások, megálló és pihenőhelyek kialakítása. A „Daruvonulás a

A Hortobágy pályázati támogatásokkal megvalósult/megvalósuló jelentősebb turisztikai fejlesztései (2000–2013)

Main tourism innovations of Hortobágy carrying out through tendering supports (2000–2013)

Fejlesztési cél	Forrás/pályázat elnyerésének dátuma	Elnyert összeg (Ft)
Hortobágyi Természetvédelmi Információs és Oktatási Központ I. II. ütem	SzT/2002	–
Malomházi bemutató terület és az „Élő Pusztá” program	SzT/2002	–
Hortobágy-halastavi keskenyvágányú kisvasút felújítása és vasúti járművek beszerzése I.	SzT/2002	99 600 000
Élőhelyrekonstrukciók és erdei iskola építése Hortobágyon	KIOP/2005	155 203 200
Tisza-tavi Vízi Sétány tanösvény	ROP/2005	–
Madárpark	ROP/2005	177 529 317
Bemutatói infrastruktúra komplex fejlesztése a Hortobágyi Nemzeti Park működési területén	ROP/2004	477 374 119
A Pásztor múzeum új látogatóbarát kiállításának és a hozzá kapcsolódó információs portál elkészítése	ROP/2004	100 647 245
Élőhelyrekonstrukciók és Fecskeház erdei iskola építése a Hortobágyon	KIOP/2005	124 000 000
„A történelem országútján” tematikus csárdaútvonal a Hortobágyon keresztül	ÉAOP/2008	553 228 826
„Daruvonulás Hortobágyon” a Hortobágy–Hortobágy-halastavi kisvasút továbbfejlesztése és új ökoturisztikai attrakciók létrehozása	ÉAOP/2008	499 783 533
Hortobágy–Hortobágy-halastavi turisztikai kerékpárút építése	ÉAOP/2008	416 395 432
Hortobágyi Öregtavak részleges rekonstrukciója	KEOP/2009	550 091 938
„Pusztá Szafari” a Hortobágyi Vadspark fejlesztése	ÉAOP/2011	471 982 481
Hortobágy csatornahálózatának fejlesztése	ÉAOP/2009	243 495 320
Tiszavirág Ártéri Sétaút és Tanösvény	ÉAOP/2007	–
Tisza-tavi Ökocentrum	ÉMOP/2009	1 936 481 000
Kilenclyukú híd és a 33-as út átkelési szakaszának a felújítása	KÖZOP/2009	656 218 750
Tiszafüred-Császlód Ártéri Kalandpark	ÉAOP/2009	125 419 407
Helyi TDMSz kialakítása Debrecen és Hortobágy Turisztikai versenyképességének erősítése céljából	ÉAOP/2010	63 277 064
A Hortobágyi Madárpark turisztikai kínálatának és rekreációs szolgáltatásainak bővítése	ÉAOP/2010	61 744 069

Forrás, source: www.nfu.hu, www.hnp.hu

Hortobágyon” projekt keretében a kisvasút meghosszabbításával elérhetővé vált a darvak fő éjszakázó helye, a Kondás-tó is.

2011-ben többlépcsős pályázati támogatással alakították ki a Malomházi Pusztai Vadaspark bemutató területet. A pusztát minden tájképi elemét magába foglaló, 120 hektárnyi területen, egy pusztai szafarival kombinált vadasparkot alakítottak ki, ahol a Hortobágy egykori és mai vadon élő állatait figyelhetik meg az oda látogatók (VERESS H., 2011, www.greenfo.hu).

A Madárkórház Alapítvány égisze alatt létesült a Madárpark 2006-ban. A projekt megvalósításában a HNPI és több hortobágyi egyesület is részt vállalt (www.hnp.hu). A Madármentő Kiállításra és a Látványkórházban képet kap a látogató a kórház tevékenységéről, a röpdékben pedig megismerkedhetnek a Hortobágy madárvilágával.

A Máta Ménes Kelet-Magyarország egyik legnagyobb lovascentruma. Tulajdonosa a Hortobágyi Nemzeti Park, kezelője a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Kht., amely a ménes gondozása mellett felvállalta a lovasturizmus fejlesztését, a hortobágyi lótenyésztés történetének, a pásztor- és lovas-hagyományok bemutatását. Ennek érdekében 2009-ben a HNPI ÉAOP keretében nyújtotta be a „Máta Ménes fejlesztése” projektötletet, egy Kocsi- és Ménestörténeti múzeum megvalósítására, a pályázat azonban nem kapott pozitív elbírálást.

A felnövekvő nemzedék környezeti nevelésének egyik legfontosabb eszközét az erdei iskolák képezik. A HNPI 2005-ben indította el a természeti értékekben gazdag táj és a hagyományos pusztai életmód értékeinek bemutatását megcélzó, korszerűen felszerelt Fecskeház Erdei Iskola beruházását, amely 2007 tavaszán meg is kezdte működését.

A Kilenclyukú hídtól 5–15 km-re elszórtan kialakított bemutató helyek és programhelyszínek kerékpáros és gyalogos megközelíthetőségét célozta megkönnyíteni a „Hortobágy–Hortobágy-halastavi turisztikai kerékpárút építése” projekt. A mintegy 8 km-es kerékpárút 5 helyszínt (Látogatóközpont, Pásztor múzeum, Máta Lovasfalu, Fecskeház erdei iskola, Hortobágy-halastavi bemutató terület) fűz fel. A Látogatóközpontnál kerékpárkölszövő, a kerékpárút mentén esőbeállók, pihenőpadok és hulladékgyűjtők, s a végállomásnál kerékpártároló várják a látogatókat.

Az ezredfordulóig a Szálkahalmi, Egyek-Pusztakócsi és Öregtavi Tanösvény mellett a Vízügy kezelésében levő Tisza-tavi bemutató terület alkalmi csónaktúrái jelentették az ökotúrák kínálatát. 2000 után a HNP területén kialakított tanösvények száma tovább gyarapodott, viszont Hortobágy településétől viszonylag távol, a nemzeti park tiszai részéhez kötődtek. Ilyen beruházás volt a poroszlói-medencében a 2005-re kiépített Tisza-tavi Vízi Sétány és Tanösvény, valamint 2007-ben magánvállalkozás keretében megvalósult Tiszavirág Ártéri Sétaút és Tanösvény Tiszafüreden (DÁVID L. 2008; www.itthon.hu).

A Tisza-tavi régió turizmusát erősíti 2011 júliusától a tiszafüredi ártéri kalandpark, a Robin Kalandsziget. A Tisza-tavi Turizmusért Közhasznú Nonprofit Kft. által elnyert ÉAOP pályázat révén az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával megvalósuló beruházás az aktív, illetve extrém turizmus kínálatát gazdagítja (www.utazzitthon.hu).

Még nagyobb vendégforgalmat vonz majd a Poroszló Önkormányzata által kezdeményezett, ÉMOP keretből támogatott Tisza-tavi Ökocentrum. A 2011-ben indult beruházás célja egy magas minőségű, komplex turisztikai termékcsomag létrehozása. Az Ökocentrum központi épülete egy hatalmas, hazai vízi és vízparti élővilágot bemutató édesvízi akváriumot is magába foglaló, négyzetes Látogatóközpont lesz. Emellett egy 82 m²-es „Tiszató” terepasztalt, szabadidőparkot, akadálymentes horgászhelyeket és túraútvonalakat is kialakítanak (www.nfu.hu; www.tisza-to-fejleszt.es.hu).

A fejlesztéseknek köszönhetően Hortobágy számos elismeréssel gyarapodott. 2008-ban például a Kilenclyukú híd és a Nagycsárda felújításával elnyerte a Kiváló Európai Desztináció díjat (KATONA I. 2010). A legújabb siker a Hortobágyi Csillagoségbolt-park,

amely 2011 januárjában a Nemzetközi Csillagoségbolt Szövetség által adományozott ezüst minősítésű Sötét Égbolt Park-díjat kapott (<http://csillagpark.hu>).

A Hortobágy egyre több, a puszta sajátos kultúrájára, hagyományaira alapozódó kisebb-nagyobb vonzerővel bíró rendezvényt kínál. A rendezvények döntő többségét a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Nonprofit Kft., Hortobágy Község Önkormányzata és a HNPI szervezi (www.hnp.hu). 2011-ben 13 nagyobb rendezvény várta az érdeklődőket. Hortobágyi Lovasnapok és a Hortobágyi Hídivásár már hosszú múltra tekint vissza, 1993-tól rendezik meg a Hortobágyi Falunapokat, 1999-től a nyári napfordulóra eső Táltosnapot. 2000-től indult az Országos Pásztortalálkozó és Gulyásverseny, 2004-től a teljesítmény túrák kedvelői számára Délibáb Futás. A pusztai állattartás eseményeit felelevenítő Szent György-napi Kihajtási Ünnepe és Országos Biovásár, a Pásztoradvent, azaz az őszi Behajtási Ünnepe és a Magyar Szürke Bikák Vására az évtized közepétől vált visszatérő eseménnyé, miként a Megyei Vadásznapi is.

A Hortobágy-halastavi bemutató terület rendezvénye a Hortobágyi-Halastavi Kisvasút Napja és a Daruünnep. A Hortobágyi Napok középpontjában a népművészet és a biotermékek bemutatása áll (www.hnp.hu). A HNPI nagy jelentőséget tulajdonít a természetkímélő öko-gazdálkodásnak, s támogatja annak elterjesztését. Erre egyre inkább alkalmas a Hortobágy térsége, mivel a Hortobágyi Természetvédő és Génmegőrző Nonprofit Kft. 1997-től folyamatosan állt át az ökológiai gazdálkodásra, s napjainkra e gazdálkodási mód legnagyobb hazai képviselője, a Hortobágyi Halgazdaság is átállt a bio minősítésű haltermelésre. A HNPI az öko-gazdálkodás termékeit és a helyi gasztronómiai specialitásokat nemzeti parki termékeknek tekinti, a térséget pedig Hortobágy Ókorégióként határozta meg (www.hortobagy.eu).

HNPI bemutató területeinek bejárása a vezetett csoportos túrák keretében lehetséges (www.hnp.hu). A látogatók gyalog-, kerékpár-, vízi- és lovastúrák között válogathatnak. A mátai lovascentrumból pusztakocsizásra is van lehetőség. A nemzeti park által vezetett túrák – Őszi virágok útja, Színes madárvilág: szalakóta, gyurgyalag, kékvércse, Madárhangos tavasz, Érett puszta, tikkadt szöcskenyáj, Egy nap a természetvédelmi őrrel, Darvak nyomában – már nevükben jelzik a bemutatandó természeti értékek sokféleségét (www.golyavar-porta.hu). A túrázók ismereteit bővítik a nemzeti park különböző kiadványai, amelyek közül talán a magyar, angol és német nyelven megjelent Daru-füzetek sorozata, a tanösvényvezető és munkafüzetek a legismertebbek.

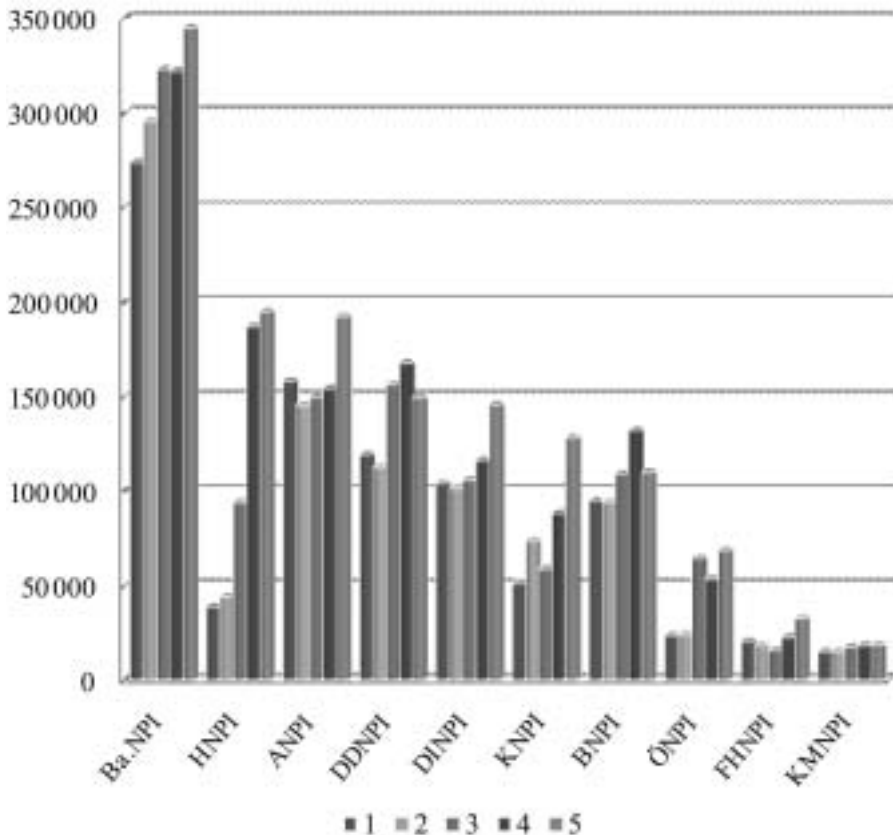
Egy, a lakosság körében végzett, a nemzeti parkokkal kapcsolatos attitűdjeire vonatkozó 2006-os felmérés szerint nemzeti parkjaink legfontosabb vonzerőinek rangsorában az első öt helyen a természeti értékek, a táj szépsége, a jó levegő, a csendes környezet és a kultúrtörténeti értékek állnak (HALASSY E. 2007). A Hortobágy is rendelkezik ezekkel az értékekkel, s a többi közepesen fontosnak ítélt kínálati tényező – mint a bemutatóhelyek, tanösvények, hagyományos ételek, egyedi természetismereti és gyermekprogramok, tanulási lehetőség, szervezett szakvezetéses túrák – is számottevően gyarapodott az utóbbi évtizedben. Ezek ismeretében felvetődik a kérdés, hogy vajon a turisztikai fejlesztések mennyire voltak elegendőek a HNP, illetve a Hortobágy iránti turisztikai kereslet növelésére, illetve a várt és tényleges vendégszám-növekedés, valamint a HNP turizmusfejlődése a fenntarthatóság keretében valósult-e meg (DAVID L. – JANCSIK A. – RÁTZ T. 2007)?

A vendégforgalom alakulása

A fent említett felmérés szerint az ország tíz nemzeti parkja közül a Hortobágyi Nemzeti Park a legismertebb, s a megkérdezettek több mint fele már járt is ott (HALASSY E. 2007). Ezt erősíti meg a nemzeti parkokban végzett 2010-es kérdőív felmérés is ($n = 1159$ fő),

amely a Magyar Turizmus Zrt. és a természetvédelemért felelős tárca közös munkájának eredményeként született meg (Turizmusfejlesztési stratégia, 2011). Ismertsége ellenére látványos forgalomnövekedést csak az utóbbi néhány évben könyvelhetett el a park, hiszen még az ezredfordulón is csak 2500 regisztrált látogatója volt (MICHALKÓ G. 2004). Ha a látogatóforgalom alakulását a többi hazai nemzeti parkkal vetjük össze, az eredmény mindenképpen figyelemre méltó. 2005-ben látogatottság tekintetében még csak három nemzeti parkot múlt felül, míg 2009-ben már csak a Balatoni Nemzeti Park előzte meg. A látogatószám növekedési üteme pedig – a turisztikai beruházások megvalósulásával párhuzamosan – messze meghaladta a többi nemzeti parkét (1. ábra). 2010 jelentős csapadékos időjárásal hozható kapcsolatba. Többek között ezért is maradtak el abban az évben 45 év után először a Hortobágyi Lovasnapok.

A HNP ökoturisztikai létesítményei közül a leglátogatottabb a Körszín, ezt követi a Látogatóközpont és Kézművesudvar, valamint a Tisza-tavi Vízisétány és Tanösvény, valamint a Pásztormúzeum (2. ábra). Sajnálatosan alacsony viszont a szakvezetéses, illetve

1. ábra A nemzeti park igazgatóságok regisztrált látogatószáma (2005–2009)

Jelmagyarázat: 1 – 2005; 2 – 2006; 3 – 2007; 4 – 2008; 5 – 2009

Forrás: Nemzeti Park Igazgatóságok

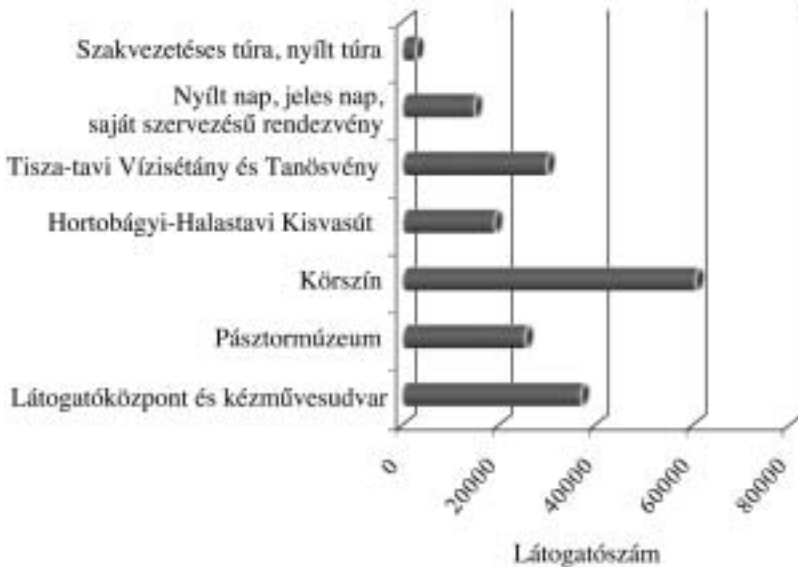
Figure 1 Number of visitors recorded by directorates of The National Park (2005–2009)

Legend: 1 – 2005; 2 – 2006; 3 – 2007; 4 – 2008; 5 – 2009

Source: Directorates of National Park

nyílt túrán résztvevők száma. A regisztrált vendégforgalomnál azonban nagyobb a nemzeti parkba látogatók száma, hiszen nem minden helyszínen, illetve rendezvényen regisztrálják az oda érkezőket.

A turisták többsége napjainkban is csak néhány órát szán a nemzeti park nevezetességeinek megismerésére. Az általunk megkérdezettek 84%-a érkezett egy napra. Egyharmaduk a környező települések lakója volt, a turisták második harmada Debrecenben, Hajdúszoboszlón vagy a Tisza-tó menti településeken szállt meg, s csak programjuk színesítéseként látogattak el a Hortobágyi Nemzeti Parkba. A látogatók maradék harmada az ország távolabbi településeiről érkezett.

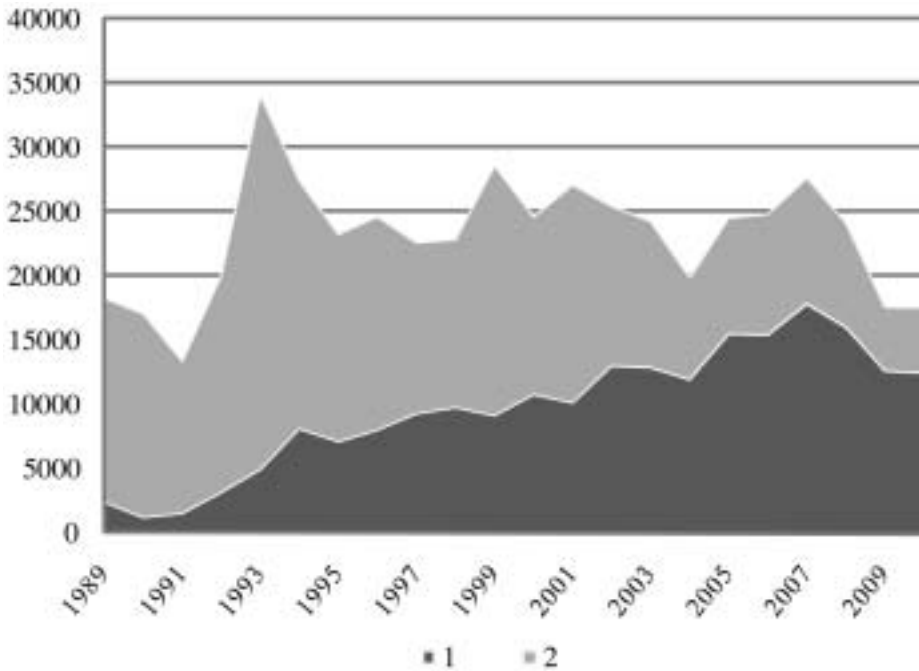
2. ábra A HNP ökoturisztikai létesítményeinek látogatottsága, szolgáltatásainak regisztrált vendégszáma
 Forrás: Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
 Figure 2 Attendance of HNP bio-tourist facilities and recorded users of their services
 Source: Directorate of Hortobágy National Park

Kifejezetten a „Pusztára” érkező szállásigényes vendégek döntő többsége a Hortobágy kereskedelmi szálláshelyeit veszi igénybe. A vendégforgalmi adatok jelentős változásokat mutatnak (3. ábra). A legtöbb vendéget 1993-ban, a Hotel Epona megnyitását követő évben fogadták, s a külföldi vendégéjszakák aránya ekkor még meghaladta a 85%-ot (MARTONNÉ E. K. 2002). Azóta fokozatosan csökkent a külföldi vendégek és a vendégéjszakák száma, illetve ezzel párhuzamosan nőtt a belföldieké.

Ezt a tendenciát még a nemzetközi érdeklődést felkeltő világörökségi cím odaítélése és a nagy volumenű turisztikai fejlesztések is csak időlegesen tudták megszakítani. A gazdasági válság további visszaeséssel járt: 2008-ban a külföldi vendégéjszakák részesedése 23,9%-ra csökkent, jóllehet 2010-re némileg javult a mutató. A Hortobágy értékei iránti hazai érdeklődés növekedése azonban egyértelműen kedvező tendencia.

A HNPI a Fecskeház Erdei Iskola 34 férőhelyén túl, további 61 fő fogadásra alkalmas szálláshellyel rendelkezik, azokat azonban kutatók fogadására használja, s nem tekinti a vendégforgalom részének. Az erdei iskola kihasználtsága sem túl magas, 2009-ben a szállóvendégek száma mindössze 1013 fő volt, 2 vendégéjszaka/fő tartózkodási idővel.

3. ábra A vendégéjszakák számának alakulása Hortobágy kereskedelmi szálláshelyein (1989–2010)

Jelmagyarázat: 1 – belföldi vendégéjszakák száma; 2 – külföldi vendégéjszakák száma

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Figure 3 Changes of the guest nights' number at the commercial accommodations of Hortobágy (1989–2010)

Legend: 1 – number of domestic guest nights; 2 – number of foreign guest nights

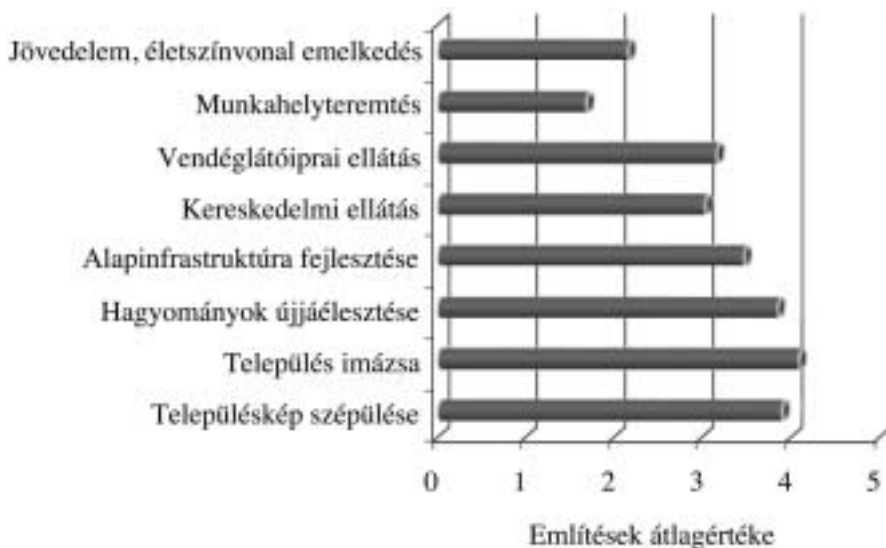
Source: Central Statistical Office

Lakossági attitűd

Az idegenforgalom sikeressége nagyban függ a helyi lakosok hozzáállásától, amelyet elsősorban a turizmus településre gyakorolt kedvező és kedvezőtlen hatásai határoznak meg (PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 1998). A lakosság turizmushoz való viszonyát kérdőíves felméréssel igyekeztünk feltárni. Bár az összkép kedvező, hiszen a válaszadók 79,3%-a érzékelte a turizmus kedvező hatásait, a változások mértékével már korántsem voltak minden tekintetben elégedettek (4. ábra).

A válaszadók legpozitívabban a Hortobágy imázsának és településképe javulását, valamint a hagyományok újjászületését értékelték. Már kisebb mértékben érzékelték a turizmus alapinfrastruktúrára, a kereskedelemre és vendéglátásra gyakorolt fejlesztő hatásait. A legrosszabb osztályzatot a munkahely-teremtés és a jövedelemre gyakorolt hatás kapott. Jóllehet a hortobágyi turisztikai létesítmények munkáltatói törekedtek a helyi munkaerő alkalmazására, ennek ellenére a kérdőíves felmérésünkben résztvevők több mint 80%-ának semmiféle jövedelme nem származott a turizmusból. 16%-uk jelölte meg kiegészítő – szállásadásból, vendéglátásból, mezőgazdasági és kézműves termékek eladásából származó – jövedelemforrásként.

A kedvezőtlen hatások közül elsősorban kereskedelmi és vendéglátó-ipari termékek árainak emelkedését hozzák összefüggésbe a megnövekedett vendégforgalommal. Az olyan

4. ábra A hortobágyi lakosok turizmushoz fűződő viszonya

Forrás: Sajat szerkesztés

Figure 4 Attitudes of inhabitants in Hortobágy to the tourism

Source: edited by the authors

környezetminőségét rontó, turizmussal kapcsolatba hozható hatásokat, mint például a zaj- és levegőszennyezés, szemetelés, rongálás, zsúfoltság, védett növények, állatok gyűjtése vagy a közbiztonság romlása, a helyi lakosok még kevésbé érzékelték.

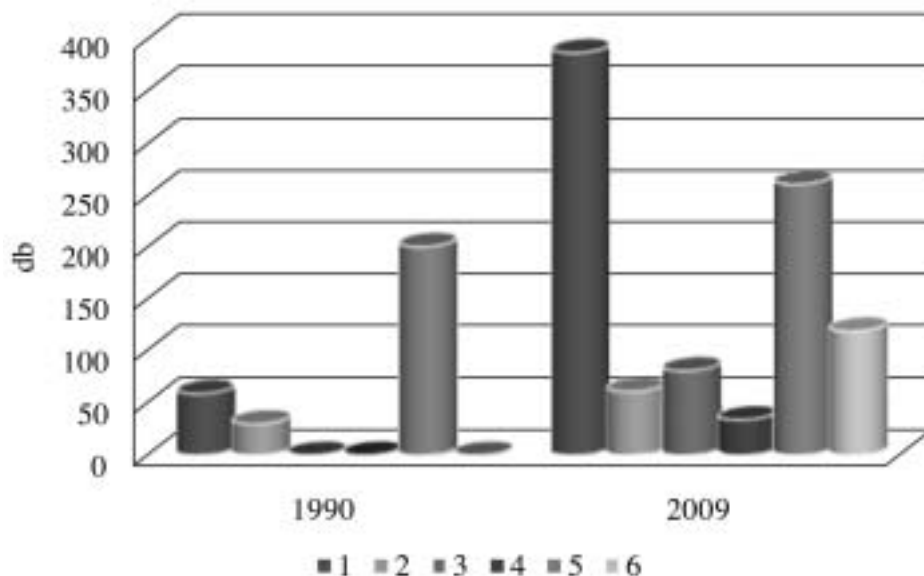
Hogyan tovább?

A HNP látogatottságának látványos növekedése ellenére a park adottságainak kihasználásával nemzetközi összehasonlításban nem lehetünk elégedettek. Még inkább erősíti ezt a véleményt a szálláshelyek vendégforgalmi adatainak alakulása. A kérdés az, hogy a HNPI illetékesei, a turizmusból érdekelt más szolgáltatók vagy Hortobágy önkormányzata mit tud tenni, illetve akar-e tenni a látogatottság további növelésére? Az elképzelések nem minden esetben mutatnak egy irányba, hiszen nincs teljes érdekazonosság a természetvédelem prioritását szem előtt tartó nemzeti park és a turistaforgalom növelésében érintett felek között.

A HNPI 2009–2014-re vonatkozó fejlesztési tervében a bemutatás, az ökoturizmus infrastruktúrájának fejlesztése és a helyi közösségek, önkormányzatok, civil szervezetek, társhatóságok és magánvállalkozások döntésekbe való nagyobb mértékű bevonása egyaránt szerepel. Ökoturisztikai és a természetbarát turisztikai tevékenységek, programok fejlesztésén túl azonban több napos tartózkodást igénylő komplex turisztikai termékek kialakítására nem igazán vállalkoznak, holott az idegenforgalmi bevételek jelentős növelése csak azok megteremtésével lehetséges. Megoldás lehet, ha a nemzeti park együttműködő partnereként az önkormányzatok, magánvállalkozások és szervezetek teremtik meg a szükséges komplexitást.

A komplex turisztikai termék egyik fontos eleme a strukturált igényeknek megfelelő szálláskínálat. A nemzeti parkokat több napra felkeresők többsége olcsó szálláshelyet igényel.

Ezt felmérésünk is alátámasztja, hiszen a szállóvendégek mintegy 19%-a vett igénybe szállodát, szemben a falusi szállásadás keresletének 40%-ával. Hortobágy település szállásférőhely-kínálatának összetételét vizsgálva viszont megállapítható, hogy – bár a szállás-hely-kínálat palettája színesedett – az alacsonyabb árfekvésű kereskedelmi és falusi szállásférőhelyek száma a vizsgált időszakban csak nagyon szerény mértékben nőtt (5. ábra).

5. ábra Hortobágy szálláshely-kínálata

Jelmagyarázat: 1 – szálloda; 2 – panzió; 3 – turistaszállás; 4 – ifjúsági szálló; 5 – kemping; 6 – magánszállás

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Figure 5 Accommodation supply of Hortobágy

Legend: 1 – hotel; 2 – guesthouse; 3 – tourist accommodation; 4 – youth hotels; 5 – camping; 6 – rent

Source: Central Statistical Office

A felmérésünk szerint a turisták meglehetősen jó véleménnyel voltak a turisztikai kínálat másik fontos elemével, a vendéglátás színvonalával kapcsolatban. Biztató az is, hogy az átlagosnál jobb minősítést kapott a lakosság fogadókészsége, valamint a település turizmusra való felkészültsége. A kereskedelmi ellátással – a helyi termékek (ajándék, emléktárgyak, élelmiszer) bőséges kínálata ellenére – már kevésbé voltak elégedettek. Még inkább igaz ez a turisztikai rendezvényekre, szórakozási lehetőségekre vonatkozóan. Ez utóbbi kínálati elemek fejlesztésére az érdekelt társaságoknak, a Hortobágyi Önkormányzatnak és a civil szervezeteknek a jövőben nagyobb hangsúlyt kell fektetniük. Előnyösen hatna a turisztikai keresletre a közbiztonság, a köztisztaság és az útminőség, a megközelíthetőség javítása is.

A turisztikai termékek eladhatóságát jelentős mértékben javítja a magas színvonalú információszolgáltatás, tájékoztatás és kommunikáció. Az utazási döntés meghozatalánál az internetes honlapoknak van a legfontosabb szerepe. Ezt felmérésünk is visszaigazolta: a válaszadók 56%-a jelölte meg ezt a kategóriát. Már kevésbé ítélték hatékonynak a Tourinform irodák tevékenysége (7%). Saját és mások kedvező tapasztalatai szintén fontos döntés-befolyásoló tényezők (16–21%). A Hortobágyra érkező turisták tájékozódását, illetve kialakítandó programját a nemzeti park információs pontjai (Látogatóközpont, Nagycsárda,

Kadarcsi, Patkós csárda) nagyban segíthetik. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a turisták többsége csak a Nagycsárda körüli látóponthoz keresi fel (Látogatóközpont, Madárkórház, Kilencllyukú híd, Pásztormúzeum, Körszín, Mátai ménes).

A nemzeti park értékeinek bemutatására utazási irodák és más szolgáltatók a HNPI közreműködésével szervezhetnek programokat. Elgondolkodtató, hogy Debrecen 23 utazási irodájának fele egyáltalán nem foglalkozik a hortobágyi utazások szervezésével. Ennek okát a kereslet hiányával, illetve az alacsony profittal magyarázzák. Az irodák másik fele is csak igény esetén szervez programokat, s mindössze egy iroda terveit közt szerepel komplex hortobágyi programcsomag összeállítása.

Szervezettebbek, s ezért egyre nagyobb piaci szegmenst fednek le a Tisza-tó menti települések turisztikai vállalkozásai. Az ebben a turisztikai régióban jelentkező igények mind teljesebb kielégítése érdekében hozták létre a „Tisza-tavi Túráközpont Hálózat”-ot, amelynek 44 túraajánlata közül 16 a nemzeti park attrakcióit kínálja (www.turakozpont.hu).

A legnagyobb gond az, hogy a többnapos tartózkodásra készülő komplex turisztikai termékek jórészt hiányoznak a kínálati palettáról. Változást remélhetünk a helyi – Debrecen és Hortobágy Turisztikai versenyképességének erősítése céljából létrehozott – TDM szervezet kialakításától, amelynek pénzügyi alapját egy ÉAOP-on elnyert támogatás teremtheti meg. A jövőben ez a szervezet biztosíthatja a turizmusban érdekelt felek együttműködését, a piaci igények felmérését, részt vesz – a természetvédelem érdekeinek figyelembe vételével – a turisztikai termékek fejlesztésében, ellátja azok marketingjét, értékesítését és a turistákkal való kommunikációt.

Összefoglalás

Magyarország legrégebbi, legismertebb nemzeti parkjában, a Hortobágyi Nemzeti Parkban, az ezredforduló után megnyíló pályázati lehetőségeknek köszönhetően, a turisztikai kínálat látványosan fejlődött. A modern látogatóközpont mellett új bemutató- és kiállítóhelyek, valamint tanösvények létesültek. Az új fejlesztések mellett jelentősen bővült a hortobágyi hagyományokra épülő rendezvények száma, illetve a túralehetőségek választéka. Mindez a vendégforgalom látványos növekedését eredményezte.

A turizmus fejlesztése – bár pozitív hatásait a helyiek is érzékelték – nem hoztak számottevő változást a lakosság életében. A település turizmusa változatlanul főleg tranzitjellegű, s így munkahely- és jövedelemteremtő hatása elégtelen. A megoldást a többnapos tartózkodással járó, környezetkímélő, az utazásszervezők számára nagyobb haszonnal járó komplex turisztikai termékek kialakítása jelentheti. A komplex termékek sikerre viteléhez elengedhetetlen a kínálati elemek igényekhez való igazítása, a termékek eladását segítő marketing erősítése, amelynek hatékonyságát nagyban segítheti a Magyar Turizmus Zrt. *Új vizeken tovább* marketingterve 2012-re, amelyben kiemelt figyelmet kap a belföldi és külföldi vendégek körében már jelenleg is jelentős vonzerővel bíró, hortobágyi ökoturisztikai létesítmények népszerűsítésének, ismertségének további növelése. A Debrecen–Hortobágy TDM szervezet működésének első sikere a turisták informálását, fogadását szolgáló hortobágyi Tourinform Iroda megalakítása volt 2011-ben.

MARTONNÉ ERDŐS KATALIN
DE Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen
martonnekati@gmail.com

IRODALOM

- A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Hatéves Fejlesztési Terve, 2009–2014. (munkaanyag), Debrecen. 29 p.
- BENKHAARD B. – HALASI KOVÁCS B. 2008: Tavak és gátak – táji, tájképi elemek és hasznosításuk a Hortobágyi Halgazdaság Zrt. Területén – In: CSORBA P. – FAZEKAS I. (szerk.): Tájékatás – Tájökológia, REXPO. pp. 495–502.
- DAVID L. 2008: A Tisza-tó természeti és ökoturizmusa. – In: DAVID L. – MICHALKÓ G. (szerk.): A Tisza-tó turizmusa – Magyar Turizmus Zrt., Budapest. pp. 162–167.
- DAVID L. (szerk.) – JANCsik A. – RÁTZ T. 2007: Turisztikai erőforrások – A természeti és kulturális erőforrások turisztikai hasznosítása, Perfekt ZRt. – Budapesti Gazdasági Főiskola – „GLOBUS-Globális BSc az üzleti képzésben, országos szintű felsőfokú alapképzés megteremtése az üzleti alapszakokon”, Budapest. 289 p.
- HALASSY E. 2007: A magyar lakosság nemzeti parkokkal, természetjárással és lovasturizmussal kapcsolatos attitűdjei, utazási szokásai és utazási terve 2006-ban. Turizmus Bulletin 9. 1–2. pp. 33–43.
- Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2010. évi jelentése
- KATONA I. 2010: Az Észak-alföldi régió turizmusának aktuális kérdései, avagy hová halad a turisztikai régió. – In: HANUSZ Á. (szerk.): A helyi és térségi TDM szervezetek helye és szerepe a vidéki turizmusirányításban (konferencia kötet, Nyíregyháza) – Kapitális Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft. pp. 55–66.
- MARTONNÉ E. K. 2002: Debrecen – Hajdúszoboszló – Hortobágy turizmusa a rendszerváltás után. Északkelet-Magyarország, Gazdaság, Kultúra, Tudomány 7. 3–4. pp. 17–23.
- MICHALKÓ G. 2004: A fenntartható fejlődés ökoturisztikai aspektusai Magyarországon. Turizmus Bulletin 7. 4. pp. 13–21.
- Nemzeti Parkok Igazgatóságainak éves jelentései (2005–2009)
- PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 1998: A turizmus hatásai. – Aula Kiadó Kft., Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár. 491 p.
- Turizmusfejlesztési stratégia 2011–2020. Nemzetgazdasági Minisztérium, Szakmai vitairat. 2011.
- VERESS H. 2011: Átadták a Malomházi Vadasparkot. – Pusztadoktor Magazin 6. 7–8. pp. 2.

Internetes források:

- http://www.portal.agr.unideb.hu/media/09_A_kornyezi_neveles_es_az_okoturizmus
<http://www.kvvm.hu/index.php?pid=1&sid=1&hid=2593>
www.nationalparks.gov.uk/visiting
www.nemzetipark.gov.hu
<http://www.termeszvetvedelem.hu> (A Természvetvedelem Ökoturisztikai Koncepciója)
<http://www.hnp.hu/78-8366.php>
<http://www.hnp.hu/78-596.php>
<http://www.hnp.hu/78-238.php>
<http://itthon.hu/regiok/tisza-to/kirandulasok>
<http://www.utazitthon.hu/robin-kalandsziget-tiszafured.html>
http://www.tisza-to-fejlesztis.hu/downloads/Tajekoztato_a_tisza_taviokocentrum_projektjenek_allasarol.pdf
<http://www.nfu.hu/content/58>
<http://csillagpark.hu>
<http://www.hortobagy.eu/okologiai-termek/hortobagy-okoregio/>
<http://www.golyavar-porta.hu/latnivalok.html>
<http://turakozpont.hu/ujhonlap/index.php#content>
www.greenfo.hu/uploads/.../pusztadoktormagazin
www.kvvm.hu
www.ksh.hu